

ئى زامە،

ئاشارەو نىيەو!

ريوار ئاودانان

ئی زامه، ئاشاره و نییهو!

این زخم، پنهان شدنی نیست!

ئى زامه، ئاشارهو نئيهو!

— اين زخم، پنهان شدنى نيست! —

ريوار ئاودانان

چیا

ناسنامه‌ی پرتووک

ناو: ئی زامه، ئاشاره و نییهو!

کوومه هه‌لبه‌س

وه کوردیی خوارین (به‌هله‌یی — فه‌یلی، که‌لهووری، له‌کی، گورانی)

بقه‌ش: ریوار ئاودانان

وه‌شنگه: چیا

یه‌کم چاپ: ۲۷۲۱ کوردی / ۱۴۰۰ هه‌تاوی

مشخصات کتاب

عنوان: این زخم، پنهان‌شدنی نیست!

مجموعه شعر دوزبانه‌ی کُردی — فارسی

شاعر: ریوار آبدانان

نشر: چیا

چاپ نخست: ۲۷۲۱ کُردی / ۱۴۰۰ خورشیدی

سالان ساله

ده ناو چه مه که یی گِرگِر لیخن و گللیک لریه که ر ناخم

سه رگه رم مه له کردنم.

هه ر روو، تاسه خواز و ده سئه لئه گر

تا دیرده س دیری دچم و

قه قولاو پرسیاریک نوو

خوهم، خوهم راو که رم!

... ئو هه ر ئی مه رگ ره نگین واژاوه،

م (مای سوره که یی ته نیای ناو چه م و راو که ره که یی)

ژیینی.

سال‌هایِ سال است
در رودخانه‌ی گهگاه گل آلود و گاهی زلالِ درونم
مشغولِ شنا هستم.
هر روز، مشتاق و خستگی ناپذیر
تا دوردستِ بعیدی می‌روم و
با قلبِ پرسشی تازه
خودم، خودم را شکار می‌کنم!
... و همین مرگِ زیبایِ مکرر،
به من (ماهیِ قرمزِ تنهایِ درونِ رود و صیّادش)
زندگی می‌بخشد.

◆ ئاويى دۆر

تارمايى

يا شەوہى شەوانە نىيە

ئى قلاسيە —

راسيى خەمناك رووژانەى ئىمەس

ك ھەر وہ سات

پەى دۆرييەكەت قيژنى

ئەى ئاويى دۆر!

ك ناوت "ئازادى" يە.

شبح

یا کابوسِ شبانه نیست

این کلاغِ سیاه —

واقعیتِ غمناکِ روزانه‌ی ماست

که هر لحظه

دوریات را جیغ می‌کشد

ای آبیِ دور!

که نام‌ات «آزادی» است.

♦ ساز بئ دهنگى

ساز بئ دهنگيم ته ز
بژنه وه م، بئ پيژهن...

◆ سازِ سکوت

سازِ سکوت ام من
بی زخمه، مرا بشنو...

❖ ئى زامە، ئاشارەو نىيەو!

ئەرى لى ناو بى دەنگى رى رى
ھە لىرەن خۇنالىن كە مووتەرى
چە وە يىل خە مسەرد خە لىك
وەرەو ئاسمان ئە لىگەردنى؟! —
لە ژىر ھىرش وە فر تە نىيى سەدە
ژە م نە خواز ھاوار نە كە م
ئى زامە، ئاشارەو نىيەو!

◆ این زخم، پنهان‌شدنی نیست!

در سکوتِ مطلق آیا

پروازِ خون‌آلودِ کیبوتری

چشمانِ بی‌خیالِ مردم را

به سمتِ آسمان خواهد چرخاند؟! —

زیر هجومِ برفِ تنهاییِ قرن

از من نخواه فریاد برنیاورم

این زخم، پنهان‌شدنی نیست!

◆ که مَی مه نه وه مانگ

چیا، هه رچَی بلین تر بوو
خه مبزوین تره —
چمان که مَی مه نه وه مانگ
پر نه کردییه!

❖ کمی مانده به ماه

کوه، هرچه بلندتر باشد

غم‌انگیزتر است —

انگار کمی مانده به ماه

کم آورده است!

◆ ئەسپ چوويين

ئەسپە كەتتى چوويين
ئيمە قە بن بنين دووزەخ رەسەن —
ئاخ زارووييم!
ئيمكە قە پايپيا گرەك ئەژ ئى رىيە گلاريمن.

اسبِ چوبین

اسبِ چوبین
ما را به قعرِ جهنّم رساند —
آه کودکی ام!
حالا با پایِ پیاده باید از این راه برگردیم.

◆ قه دل چر

ده مم، ناو كه س ده فيرئ نيه
قه دلّم دووس چرم!

دهانم، نام کسی در خاطرش نیست

دوست را با دلم صدا می‌زنم!

◆ نسمه ئى تهرىك

هه ئىگوا

ئى جيله ئى سهر د ناو ره گهل ئىمه

خين مۆنگه.

"گرديلك پر" يش ك بووئم

نسمه ئى تهرىكى دئرىم!

گویی

این جنبشِ سردِ درونِ رگ‌هایِ ما

خونِ ماهِ است.

«قرصِ کامل» هم که باشیم

نیمه‌ی تاریکی داریم!

◆ داک په ژاره

زه له ت نه چوو!

ئی داکه ک ئه ژ دهرز تئولم دره تئیه

په ژاره یکه (کوئی ژه ی ئه نوو، کوئی تر ئه سر)

سر کور

رئی گه لی و چه وم گوم کردییه!

♦ شاخِ اندوه

نترس!

این شاخ که از وسطِ پیشانی‌ام بیرون زده
اندوهی ست (نیمه‌اش بُغض و نیمه‌ی دیگر اشک)

مات و مبهوت

راه گلو و چشمم را گم کرده است!

♦ زام هه نار

ده بنچر ته نيایي
زير زيپه كي
بي ده نگی پاشني
ئه ل ساته يل —
ويرمانه يل
وه بي مدوو هه وگل كه ن
له ژير وارن،
وه ويئه ئي زام هه نار هيل پاييزي!

❖ زخم انار

در ژرفنای تاریک تنهایی

زنجره‌ای

سکوت می‌پاشد

بر لحظه‌ها —

خاطرات

بی سبب عود می‌کنند

زیر باران،

همچو زخم انارهای پاییزی!

تا مه زگ سقان گیانم، دووانه یکم!
یهی نسمه م هابیل و
نسمه یی تر قابیل.
تیرپشک نه یخسم
گه رد هه رکامییان بکه فم، ئه وه یی تره ک خینم رشنی!
باس زارووه ل لفانه یی زه مان که رم:
"یا یهووش" و "فرامووشی".

تا مغز استخوانِ جانم، دوگانه‌ام!
یک نیمه‌ام هابیل و
نیمه‌ی دیگر قابیل.
قُرعه نمی‌اندازم
با هر کدام همراه شوم، آن دیگری خونِ مرا می‌ریزد!
از فرزندانِ همزادِ زمان، حرف می‌زنم:
«یاد» و «فراموشی».

◆ ئەلف و پىي مەرگ

دەپرە، د ناو "ئەلف و پىي" ايش
مىن و بم كالينه!
قسە كەرىمن؛ ژۆن و ئىش قارى
نيسنىمن؛ كارەسات و ھەوال دلتەزن كەفئىھە قارى
خۆنىمن؛ جھانى گرە گرى.
ئەقورەسن ئەژ بى دەنگىي ئى قلات ئاخىن داخىن و خەمبارە!
دەپرە، ئەل پشت بزەخەنەي ھەر وشە
مەرگ كۆلە گرتىيە.

◆ الفبایِ مرگ

اینجا، درونِ «الفا» هم
بُنب و مین کاشته‌اند!
حرف می‌زنیم؛ درد و رنج می‌بارد
می‌نویسیم؛ فاجعه و خبرِ ناگوارِ تلخ جاری می‌شود
می‌خوانیم؛ جهانی شعله‌ور می‌گردد.
سکوتِ این سرزمینِ حسرت‌زده و غمناک را دریابید!
اینجا، پشتِ لبخندِ هر واژه
مرگ کمین کرده است.

کۆه گانیش که فتنه سه وه ر گو له —
خوهزه و چه سب زام
له زووان بهرده یل ئه و بپه سیا!

کوه‌ها هم گلوله خورده‌اند —

ای کاش چسبِ زخم

زبانِ سنگ‌ها را می‌فهمید!

◆ هادهئ، بهرجد وشهئ تاریک و لیلئکه!

– "هاتئ"!

لهئ وشهئ بۆچگه

بگدهئ ههس و مهلهه مئ

هیوائ ههس و هه راسئ

بانانئ ههس و هوچ کاتئ

... وه دلنه رمی ژیینئ و وه دلره قی کوشئ!

♦ شاید، قطعا واژه‌ای گرگ و میش است!

— «شاید»!

در این واژه‌ی کوچک

خنجری هست و مرهمی

امیدی هست و هراسی

آینده‌ای هست و هیچ‌گاهی

... مهربانانه حیات می‌بخشد و سنگدلانه می‌کشد!

◆ ته قه ئى شەنگى ئەژ گۆپ سەردوسپ فىل!

تاكە گل،

زەردە خەنە ئىك بلىنگى دىقارەل زندان دىارى كەرى و

لاوھنن، دووہ پلتوو كەئى

تا چوار پاڭە كەئى ژىن ئەژ ژىر پات فر بى.

ئەو ماچ گەرمە، تە قەئى شەنگى كە

ئەژ ناو گۆپ سەردوسپ فىل

... تا بخوازى خوت بىيە و لا،

كوشىايىنە!

◆ شلیکِ گلوله‌ای از دهانِ سرد نیرنگ!

گاه،

لبخندی ارتفاع دیوارهای زندان را تعیین می‌کند

و نوازش، تلنگری می‌شود

تا چارپایه‌ی زندگی را از زیر پایت پرتاب کند.

آن بوسه‌ی گرم، شلیکِ گلوله‌ای است

از دهانِ سرد نیرنگ

... تا بخواهی جاخالی بدهی،

کُشته شده‌ای!

یەكلەدار

ئەل پەراویز ھشكەلەتەئى ھەلەت چوول

بالائى دەناو بلیزەل تین و گرو سووزى.

ئەژ ریەل ئاسمۆنى

بیجەژ تەپ تووسیک

جیلە کەرى نە یگوارى.

"— ھو ریقارە کەئى تەنیا!

مئید کامین ئامانج دیر

ئشە گەرگەتە، فەرەق نووا دەریکەت؟"

ئەل ریەل زەمینی

جیلە کەرى کل نە یکەرى

بیجەژ تەپ تووسى

ئو جاپائى قرەق نادیار

ک بارکوولەئى قورسى ئەژ تین و گرو

ئگەرد خوەئى قە کوول کیشى.

تک درخت

بر حاشیه‌ی خشکیده‌ی دشتِ تهی
قامت‌اش میانِ شعله‌های شوق و عطش می‌سوزد.

از جاده‌های آسمانی

جز گردوغباری

جُنبنده‌ای گذر نمی‌کند.

«— آی مسافرِ تنها!»

امیدِ کدامین مقصدِ دور

تو را این‌گونه مُلتهب، به پیش می‌برد؟»

در جاده‌های زمینی

جُنبنده‌ای عبور نمی‌کند

جز گردوغباری

و ردّپایی رو به ناپیدا

که کوله‌بارِ سنگینی از شوق و عطش را

با خود به دوش می‌کشد.

◆ بالنه و ئاوازه سۆره كه ئى

ئەل پەلئى ئەژ دار ره گەلم
بالنه ئى نىشتىيه
ك هه مىشه، ئاواز سۆرى چرى.
هه ر من و ئەلوه سه لم دەنگى ئژنه قۆيمن و
گولەئى (منى قه ئەنووى)
ك ده بلووره ئى گەلىي تفهنگ مه رگ، چه وه پرىيه
تا يه ئى روو بال بگرئى و
ده ناو گىژگىژاو سۆره ئى ئەو ئاوازه
خوه ئى قه كوشت بئى!

♦ پرنده و آواز سُرخ‌اش

بر شاخه‌ای از درختِ رگ‌هایم
پرنده‌ای نشست است
که همواره، آوازی سُرخ می‌خواند.
تنها من و شعرهایم صدایش را می‌شنویم و
گلوله‌ای (شبیهِ یک بُغض)
که در نایِ گلوئیِ تفنگِ مرگ، چشم‌به‌راه است
تا روزی پَر بگیرد و
در غرقابِ سُرخِ آن آواز
خود را به کُشتن بدهد!

نه څه ئی ک مییا بییه تا، چی
نه څه ئی ک مییا درگا بچه که نا، کپیا
نه څه ئی ک مییا مه نا، گوم بی
نه څه ئی ک مییا بال بگرتا، که فت
چ دنیا ئی چه پ چه وار شه یکه!
تا دخوازی بال نه لمالی و بژی
څه جال که سئ مری ک قهت خودت نه څییه.

او که باید می آمد، رفت
او که باید در می گشود، خسته شد
او که باید می ماند، گم گشت
او که باید پرواز می کرد، فرو افتاد
چه دنیایِ وارونه ای است!
تا می خواهی آستین بالا بزنی و زندگی کنی
به جای کسی می میری که هرگز خودت نبوده است.

◆ ئاھ! —————

فەئسەفەئى قەدى ھەتن جەھان
ھاتتېر ھەر ئى "ئاھ"ە بوو ك مەكېشىمن —
ھەنى دارەل ئەنار، گوئە مەكەن

فلسفه‌ی پیدایش جهان
شاید همین «آه»ی باشد که می‌کشیم —
وقتی درختانِ انار، گُل می‌دهند

◆ اشارت اشاره کی

چہ و ہلت ک نیقہ نی
م فہر ہہ یتاہہ ی نادیارہ و بیم.
ناخ ئہ لئہ کیش! ... نہ گریف! ...
ہہ لہ ی تو ک نہ فی
مہرگ، اشارت اشاره کی سہری نییہ و!

❖ قایم باشک

چشم‌هایت را که بستی
من برای همیشه غیب شدم.
آه نکش! ... گریه نکن! ...
تقصیرِ تو که نبود
مرگ، قایم باشک سرش نمی شود!

❖ پرسیار که ئین

هه بوون، پرسیار که ئینیکه و
ئه ئین، ده مه لالکیی دئیک نه سه و
ئه را زانسن واوئژ!

❖ پرسشِ بزرگ

هستی، پرسشِ بزرگی ست
و عشق، تمنّایِ یک قلبِ ناآرام
برای دانستنِ پاسخ!

◆ نوقم بیینی ک ره نگینه!

بنیشنم فه لای بیده نگیه که ت
ک ئوره قیل ترین ئقیانوس جه هانه و
دلّوپ، ته نیا فه نوقم بیین ستار گری

❖ غرق‌شدنی که زیباست!

مرا کنار سکوت‌ات بنشان
که آنجا ژرف‌ترین اقیانوس جهان است و
قطره، تنها با غرق‌شدن آرام می‌گیرد

◆ ئەلشكیان گەپ

ئاو كوشتیمن

ئاگر وه دیل گرتیمن

خاك زامدار كرديمن و

ههوا شكه نجه دایمن.

له یوا بو ك ئیمه ی مروّف

وه تاجیك ژه خون سووره گول ده بان سهرمان و

به یداخینگ له بی ده نگی قه ناری وه قول مشتمان

بیمنه گه وراترین سهرکه فته ی ئەلشکیاگ کاکشان!

♦ شکست بزرگ

آب را کُشتیم
آتش را به اسارت درآوردیم
خاک را زخمی کردیم
و هوا را شکنجه دادیم.
اینچنین بود که ما انسان‌ها
با تاجی از خونِ گل سرخ بر سرمان
و پرچمی از سکوتِ قناری در کف مان
بزرگ‌ترین فاتحِ شکست خورده‌ی کهکشان شدیم!

واریدن و
له قولایی گیانم
چۆزه ره دەم
چۆ داربه رۆ کۆه سان
ک نیوه یگ لئ هه لبه س فرینه و
نیوه ی تره کئ لاوه لاوه ی سان —
ئوو ئه وین، ئاسمانیگه
ک له سارووکییه گه ت داکاسیایه.

می‌باری و
در ژرفایِ جانِ خویش
جوانه می‌زنم
چونان بلوطبُنِ کوهستان
که نیمی از آن، شعرِ پرواز است و
نیمه‌ی دیگرش لالاییِ سنگ —
و عشق، آسمانی‌ست
که در سایه‌ات آرام گرفته است.

◆ ناوی ئەرەئى گەلىي ھوشك بىيەئى وشەيل

قسەئى بکہ ئەئى دووس!

تەنانت وہ بيچکيى دآ بالندەئى دەنگ چرئى

تا دارسانتيک

رزا بييه

مەنن فە سەر رەگ و ريشەئى وژ.

♦ آبی برای گلوی خشکیده‌ی کلمات

حرفی بزن ای دوست!

حتی به کوچکیِ دلِ پرنده‌ای آوازخوان

تا جنگلی

مجاب شود

به ماندن بر روی ریشه‌های خویش.

ئى شوون پاي بان وه فره
ئوشى ك چيده.
ئهو تهم تيرهئى سمنجه
ك وينهئى په له وه ريك، باله يلى راخستيه تا ئه وپه ر ئاسؤ
ئيشى گله و دما نيه خوهى. —
هه ميشه هه ر له يوا كه م قسه بيته و
كاريگر
وه ك مه وداي تىخيگ وه بان پووسه و
ك برئى و دهم سؤهر هه نارئى
تا بنچر ژان
رؤته و كه يده و.

این ردّپای روی برف
 می گوید که رفته‌ای.
 آن غبار تیره‌ی سمج
 که مثل پرنده‌ای، بال‌هایش را گسترده تا فراسوی افق
 می گوید باز نمی‌گردد. —
 همیشه همین‌طور کم‌حرف بوده‌ای و
 اثرگذار
 همچون لبه‌ی تیغی بر روی پوست
 که می‌بُرد، و دهانِ سُرخِ اناری را
 تا ژرفای تاریکِ درد
 برهنه می‌گرداند.

ژۆ که ری، سه راپای ماله که
ناه! فه بی دووس...

♦ آوازِ پاییزی

سرتا به پایِ خانه، درد می‌کند

آه! بی حضورِ دوست...

این زخم،
پنهان شدنی نیست!

ریوار آبدانان